

Ekonomiskhistoriska institutionen HT16
Uppsala universitet
B-uppsats
Författare: Viktor Andersson
Handledare: Mats Morell

Från protektionism till frihandel

En historisk analys av den svenska livsmedelsproduktionen,
jordbrukspolitiken och självförsörjningen från 1947 till år 2007:
Ekonomiska motiv bakom förändringen av svenskt jordbruk och förvandlingen från
självförsörjning till importberoende

Sammanfattning

Jordbruksproduktionen och självförsörjningen har varit en viktig fråga ur beredskapssynpunkt i Sverige under större delen av 1900-talet. Beslut tagna under 1990-talet gick ut på att slopa subventioner och gå från protektionism till frihandel i jordbrukspolitiken. Uppsatsens frågeställningar är: Hur kan man förklara denna förändring utifrån teorin om producent-och konsumentintressena och hur påverkade denna förändring den svenska livsmedelsförsörjningen sett till självförsörjningsgraden? Uppsatsens slutsats utifrån detta är att 1990-talets skifte från en protektionistisk till en frihandelsorienterad jordbrukspolitik bör ses som en förändring i ekonomiska motiv från ett bevarande av producenternas till konsumenternas intressen vars konsekvenser blev att jordbrukspolitiken förändrades.

Nyckelord: *1947-2007, Livsmedelsproduktion, Självförsörjningsgrad, Beredskapsmålet, Producent och konsumentintressen,*

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Källmaterial	5
1.2.1 Litteratur och avgränsningar	6
1.2.2 Statistik och avgränsningar	7
1.3 Beredskap eller Protektionism?.....	8
2. Teori	10
2.1 Beredskapsmålet – en förklaring av målets innebörd.....	10
2.2 Producent-och konsumentintressen som ekonomiska motiv bakom förändring från protektionism till frihandel	11
2.3 Självförsörjningsgraden - ett mått på importberoende	13
3. Metod	14
3.1 Litteratur – analys av konflikten mellan producent-och konsumentintressen	14
3.2 Statistik – en mätning av självförsörjningsgraden.....	15
4. Från protektionism till frihandel – ekonomiska motiv bakom förändring	16
4.1 Beredskapsmålet – jordbruksprotektionismens framväxt.....	16
4.2 Sambandet mellan de ekonomiska motiven, beredskapsmålet och förändringen från protektionism till frihandel under 1990-talet	17
4.3 Slutsatser – förändringen kan ses som ett skifte i ekonomiska motiv	20
5. Från självförsörjning till importberoende – självförsörjningsgraden åren 1960-2007	21
5.1 Självförsörjningsgraden – 1960-2007	21
5.1.1 Vete, ägg och oljeväxter.....	21
5.1.2 Nöt-och fläskkött.....	24
5.2 Slutsatser – en sjunkande utveckling av självförsörjningsgraden	25
6. Diskussion – motiven bakom avregleringen och dess konsekvenser	26
6.1 Jordbrukspolitiken – ett skifte i ekonomiska motiv.....	26
6.2 Självförsörjningsgraden – en sjunkande utveckling över tid.....	27
6.3 Avlutande diskussion.....	27
7. Referenser	29
8. Bilagor	30

1. Inledning

Hur skulle den svenska självförsörjningen av livsmedel klara sig i händelse av krig och försämrade importmöjligheter? Denna fråga har varit högst angelägen för politiker under större delen av 1900-talet. Erfarenheterna från både första och andra världskriget då den svenska importen av råvaror kraftigt begränsades synliggjorde frågan om självförsörjning och följaktligen den grad av utsatthet som fanns - att garantera den egna livsmedelsproduktionen blev viktigt för den allmänna beredskapen i händelse av krig och en politik som kunde möjliggöra detta behövdes följaktligen.¹ Under efterkrigstiden har därför målet för politiker varit att garantera en hög grad av självförsörjning sett till livsmedelsproduktionen i Sverige och det s.k. *beredskapsmålet* från år 1947 kom till i detta syfte – att försäkra den inhemska produktionen av livsmedel mot utländsk konkurrens och jämna ut jordbrukarnas löner med resten av samhället.² I fredstid kunde t.ex. som beslutat av riksdagen 1967 upp emot 80 % av importbehovet av livsmedel garanteras av den inhemska jordbrukssektorn.² I genomförandet av detta mål sattes skydd upp vilket skulle säkra inkomstnivån för bönder i nivå med genomsnittliga industriarbetare, tullar på utländska varor infördes och statliga prisregleringar på livsmedel skulle även på en tuff världsmarknad garantera de svenska böndernas fortsatta försörjning och produktiva förmåga.² Den svenska jordbrukspolitiken under efterkrigstiden kan sägas ha varit präglad av protektionism.³

Beredskapsmålet från 1940-talet skulle sätta standarden för jordbrukspolitiken i ca 40 år men omfattande förändringar blev då snart ett faktum; Under 1990-talet började efterkrigstidens protektionistiska jordbrukspolitik på allvar att avvecklas efter Jordbrukspolitiskt beslut 1990 och Sveriges EU-inträde 1995. För svenskt jordbruk betydde detta att en ny era påbörjades av en hittills osedd integrering på världsmarknaden då de tidigare subventionerna som skulle skydda en inhemsk självförsörjning började avskaffas.⁴ I denna aspekt ser läget under 1940–80-talet jämfört med 1990-talet helt annorlunda ut: **Hur kan man förklara förändringen från protektionism till frihandel utifrån teorin om producent-och konsumentintressena?** och **Hur påverkade detta den svenska livsmedelsförsörjningen räknat i självförsörjningsgraden?**

¹ Hedlund Stefan, Lundahl Mats. *Beredskap eller protektionism?*, Malmö, Liber förlag, 1985. s.28, 81-83

² Hedlund, Lundahl. s.10-13

³ Hedlund, Lundahl. s.152

⁴ Flygare A. Iréne, Isacson Maths. *Jordbruket i välfärdssamhället 1945-2000*. Örebro, Natur och Kultur/LT:s förlag, 2003, s.254-255

1.1 Syfte och frågeställningar

I uppsatsen kommer den svenska produktionen av livsmedel, import-och exportstatistiken och livsmedelskonsumtionen att undersökas liksom historiska och forskningsmässiga redogörelser för jordbruket och jordbrukspolitiken. I den statistiska undersökningen har ett urval av diverse livsmedelsvaror gjorts bestående av **vete, ägg, fläsk-och nötkött** samt **oljeväxter** (raps och rybs) vilket utgör en avgränsning. Omställningen från en tidigare protektionistisk jordbrukspolitik till 1990-talets frihandel inom jordbruket utgör den historiska utvecklingen mellan år 1947-2007. Uppsatsens syfte är att analysera de ekonomiska motiven bakom denna utveckling liksom dess konsekvenser för självförsörjningen.⁵ I detta avseende analyseras hur utvecklingen från protektionism till frihandel påverkade den svenska livsmedelsförsörjningen räknat i självförsörjningsgraden. Man kan precisera uppsatsens syfte i två huvudsakliga frågeställningar:

- Hur kan man förklara förändringen från protektionism till frihandel utifrån teorin om **producent-och konsumentintressen**?
- Hur påverkade denna förändring den svenska livsmedelsförsörjningen **räknat i självförsörjningsgraden**?

1.2 Källmaterial

I detta kapitel kommer uppsatsens källmaterial att presenteras, liksom avgränsningar och källkritisk diskussion. I översikt kommer statistiskt material från SCB utnyttjas, däribland *Jordbruksstatistik årsbok*. Även statistik över export-och import av livsmedel, livsmedelsproduktionen liksom livsmedelskonsumtionen finns i SCB. Jordbruksverket som är en statlig förvaltningsmyndighet på jordbruksområdet bidrar som källa med ytterligare information om jordbruket. Innebörden av begreppet självförsörjningsgrad har hämtats härifrån.⁶ Ett ytterligare verk som används är *Beredskap eller protektionism?* skriven av Stefan Hedlund och Mats Lundahl vars innehåll ges större utrymme nedan.

⁵ Med ekonomiska motiv menas konflikten mellan *producent-och konsumentintressen*. Denna konflikt kan ses som baserad på ekonomiska incitament varför den i uppsatsen beskrivs som just ekonomisk. I uppsatsen kommer undersökningen angående detta att genomföras med utgångspunkt i *Beredskap eller protektionism?* Teorin om producent-och konsumentintressen ifråga har valts ut p.g.a. det samband den visar mellan producent-och konsumentintressena och protektionism/frihandel. En vidare förklaring ges i teoriavsnittet. (se sida 11-13)

⁶Jordbruksverket. Nästa generations biobränsle: ett ulandsperspektiv. *Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?* 2016, s.1-8
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.344a802915510ff27b670513/1464959196125/kortanalys+svensk+marknadsandel.pdf>

1.2.1 Litteratur och avgränsningar

I uppsatsen kommer den historiska översikten över det svenska jordbrukets utveckling under andra hälften av 1900-talet från *Jordbruket i välfärdssamhället 1945-2000* av Iréne A. Flygare och Maths Isacson. Detta verk ger en översiktlig bild över det svenska jordbrukets historia och dess förändring över tid, både sett ur den enskilda bondefamiljens perspektiv och jordbruket som helhet samt politiken som legat bakom dess utformning.⁷ I denna uppsats kommer dock bara fakta om jordbrukspolitikens framväxt och utformning att användas. Fortsättningsvis utgör boken *Beredskap eller protektionism?* skriven av Stefan Hedlund och Mats Lundahl ett verk som bidrar med både ett forskningsläge, teoretiskt perspektiv, liksom ytterligare information om jordbrukets historia. I *Beredskap eller protektionism?* utgiven 1985 framför författarna sin kritik av den dåvarande jordbrukspolitik som ineffektiv då den hade lett till onödiga kostnader för både samhället och konsumenterna.⁸ *Produktionsmålet* som hade försvarats ihärdigt av svenska politiker sedan 1940-talet var enligt författarna protektionistiskt och inte längre hållbart i sin ursprungliga form. De förordade istället en avregleringspolitik som en rimligare väg för jordbruket.⁹ *Beredskap eller protektionism?* är en användbar källa sett till dess fakta om jordbrukets historia men framförallt dess teoretiska bidrag till denna uppsats.¹⁰ Uppsatsens tema om jordbruket, jordbrukspolitik och självförsörjningen passar väl ihop med det liknande temat som framkommer i boken vilket i detta fall ämnar besvara frågeställningen om de ekonomiska motiven bakom jordbrukets avregleringar under 1990-talet.¹¹

Det kan tilläggas att i kapitlet om beredskapsmålet kommer några historiska fakta om händelser före 1947 (t.ex. första och andra världskriget) att nämnas för att ge läsaren en större förståelse för varför 1947: års protektionistiska beredskapspolitik kom till. Perioden efter 1947 fram till år 2007 utgör som sagt uppsatsens huvudsakliga undersökningsperiod.

⁷ Flygare, Isacson. s.11-22

⁸ Hedlund, Lundahl. s.8-9

⁹ Ibid, s.8-9

Produktionsmålet i sig utgör egentligen ett av tre delmål som alla ingår i det bredare **beredskapsmålet** - den övergripande politiken för det svenska jordbruket sedan efterkrigstiden. De andra två delmålen är **inkomstmålet** och **effektivitetsmålet**. Mellan dessa mål föreligger en intressekonflikt där beroende på vilket av målen som främjats så har detta inneburit fördelaktigare konsekvenser för producenter (d.v.s. produktionsmålet samt inkomstmålet) eller konsumenter (d.v.s. effektivitetsmålet). För att kunna förklara konflikten mellan *producent- och konsumentintressena* görs inledningsvis en redogörelse för beredskapsmålet och dessa delmål. (se sida 10)

¹⁰ Hedlund, Lundahl. s.16 Med detta menas **konsument-och producentintressen**. Detta begrepp är i uppsatsen tänkt att vara synonymt med begreppet **ekonomiska motiv**. Dessa två förekommer därför parallellt i uppsatsen. En vidare förklaring av detta ges i teoriavsnittet. (Se sida 11-12)

¹¹ Se sida 5

Anledningen till varför 1990-talet har valts ut istället för tidigare eller senare årtionden är att denna period till skillnad från tidigare ser två viktiga händelser som bryter med den tidigare protektionistiska jordbrukspolitiken, nämligen det **Jordbrukspolitiska beslutet 1990** och **Sveriges EU-inträde 1995** vilket denna uppsats har avgränsat sig till. Dock kan en förändring i jordbrukspolitiken redan ses på 1980-talet i och med t.ex. 1983: års livsmedelskommitté där *konsumentintressena* började ges större utrymme framför *producentintressena*.¹² Riksdagens jordbrukspolitiska beslut 1990 utgör en brytpunkt i jordbrukspolitiken då detta beslut ämnade underkasta jordbruket samma villkor som övriga näringar varför en avgränsning i denna riktning har gjorts.¹³ Bakåt i tiden avgränsar sig uppsatsen till år 1947 med beredskapsmålet uppkomst som utgångsläge, en regleringspolitik inom jordbruket kan dock redan ses växa fram under 1930-talet.¹⁴ 1947: års beredskapsmål inom jordbrukspolitiken bör dock sägas ha tydligt satt modellen för efterkrigstidens jordbrukspolitik varför en avgränsning har gjorts till detta årtal.¹⁵ Avgränsningen framåt i tiden sträcker sig till 2007 vilket kan anses ge ett visst tidsperspektiv framåt.¹⁶ Fortsättningsvis förekommer ett antal artiklar från t.ex. *Lantbrukets affärstidning* (ATL), *Livsmedelsekonomiska institutet* (SLI) samt *Jordbruksverket*.

1.2.2 Statistik och avgränsningar

Det statistiska källmaterialet i uppsatsen grundar sig på statistiskt material för svenskt jordbruk och dess produktion, livsmedelskonsumtionen samt export-och importserier för olika basvaror. Detta återfinns i *Jordbruksstatistisk årsbok*.¹⁷

Likaså finns import-och exportstatistiken tillgänglig i SCB:s årliga statistik för produktionen och utrikeshandeln.¹⁸ I valet av livsmedelsvaror har en avgränsning gjorts till ett begränsat antal producerade och importerade/exporterade varor vilket är lämpligt då vissa mindre varor

¹² Hedlund, Lundahl. s.16

¹³ Jordbruksverket. *Jordbrukarstödens utveckling*. 2011, s.1-36.

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_42.pdf

¹⁴ Hedlund, Lundahl. s.52-53

¹⁵ Hedlund, Lundahl. s.104

1947: års produktionsmål har även som uttryckt av Erik Swedenborg benämnts ”jordbrukspolitikens Magna Charta” - latin för **det stora fördraget**.

¹⁶ Uppsatsen avgränsar sig till avregleringarnas konsekvenser för självförsörjningen fram till 2007. En vidare diskussion om potentiella tidsavgränsningar förs i diskussionsavsnittet då ett flertal perspektiv kan tilläggas. (se sida

¹⁷ Jordbruksverket. *Jordbruksstatistisk sammanställning*.

<http://www.jordbruksverket.se/omjordbruksverket/statistik/jordbruksstatistisksammanstallning.4.67e843d911ff9f551db80004988.html>

inte lär ha en större betydelse för att mäta självförsörjningsgraden på ett tillfredställande sätt; detta innebär att varor som exempelvis textilier eller tropiska frukter undantas. En vidare avgränsning av undersökta varor har inte bara gjorts angående livsmedel utan även olika typer av maskiner (t.ex. traktorer) eller bränslen (t.ex. olja, diesel). Av anledning till uppsatsens mindre storlek kommer dessa inte att medtas då det undersökta statistiska materialet skulle bli för omfattande. Detta hade även vidgat uppsatsens undersökning utanför livsmedelsproduktionen som i detta fall utgör en avgränsning. Angående detta kan man tillägga att självförsörjningen är ett mer nyanserat och komplicerat ämne att analysera i sin helhet om man även väljer att betrakta maskiner och drivmedel men även beredskapslager med livsmedel, kemikalier för dricksvattenproduktion, infrastrukturen eller handeln med insatsvaror för livsmedelsproduktionen (t.ex. gödningsmedel eller protein till djurfoder).¹⁹ Självförsörjningen som helhet är beroende av en mängd sammankopplade faktorer vilka undantagits med hänsyn till uppsatsens begränsade storlek. Det som mäts i undersökningen utgörs av livsmedlen **vete, ägg, fläsk-och nötkött** samt **oljevaxter** (raps och rybs) vilka är vanligt förekommande livsmedelvaror och representerar både vegetabiliska och animaliska produkter. (produktionen, export/importen och förbrukningen kommer att mätas i antal ton). Perioden dessa kommer att redovisas för är 1960-2007. Anledningen till denna avgränsning är att det är en någorlunda avgränsad övergångsperiod innan och efter 1990-talet som uppsatsen ämnar analysera. Ett visst tidsmässigt avstånd behövs dock då även oförutsedda minskningar av självförsörjningsgraden innan 1990-talet kan förekomma vars förekomst i så fall kommer att diskuteras vidare.

1.3 Beredskap eller Protektionism?

Boken *Beredskap eller Protektionism?* av Stefan Hedlund och Mats Lundahl år 1985 belyser jordbrukspolitiken och självförsörjningen i Sverige från första världskriget till mitten av 1980-talet.²⁰ Ett kritiskt ställningstagande antas i detta verk angående den svenska beredskapspolitiken med utgångspunkt i det politiska samspelet mellan staten, konsumenterna och jordbrukarna.²¹ Det svenska jordbruket var enligt författarna alltför svagt för att kunna stå på egna ben i förhållande till utländsk konkurrens vilket i syfte att bevara *produktionsmålet* och *inkomstmålet* framför *effektivitetsmålet* hade fått staten att subventionera jordbruket till en hög grad.²¹ På detta sätt hade den inhemska livsmedelsproduktionen också hållits vid liv via en protektionistisk jordbrukspolitik under större delen av 1900-talet, med en överproduktion

av varor liksom dåliga konsekvenser för konsumenterna som tvingades betala högre priser än de som låg på världsmarknadsnivån.²¹ Den föråldrade jordbrukspolitiken baserat på det 40 år gamla *produktions-och inkomstmålet* borde enligt författarna av denna anledning revideras och istället ersättas av fri konkurrens och världsmarknadsanpassning vilket skulle ha medfört samhällstekniska vinster.²¹ För att ge läsaren en historisk inblick i den svenska jordbrukspolitiken och utformningen av beredskapsmålet gör Hedlund och Lundahl en tillbakablick under första och andra världskrigets nödår samt framväxten av 1930-talets regleringspolitik vars erfarenheter förklarar varför den svenska politiken blev protektionistisk och avståndstagande till integrering på världsmarknaden – en attityd som visserligen började förändras men in på 1980-talet fortfarande såg mycket den samma ut.²¹ Hedlund och Lundahl framför inte bara sina synpunkter på hur 1980-talets jordbrukspolitik kan anses vara ineffektiv utan använder bl.a. teorin om *public choice* för att förklara varför en förändring i jordbrukspolitiken har varit svår att komma till inom jordbrukspolitiken.²²

I *Beredskap eller protektionism?* löper temat jordbruk, politik och självförsörjning som en röd tråd vilket passar med denna uppsats undersökning av jordbrukspolitiken och dess konsekvenser för den svenska självförsörjningen. Teorin om *producer-och konsumentintressen* framförd av Hedlund och Lundahl kommer här att användas i uppsatsen.²³ Anledningen till detta är att denna teori är användbar för att identifiera de ekonomiska motiven bakom förändringen från protektionism till frihandel. Orsaken till detta ligger i det tydliga sambandet som existerar mellan producenternas och konsumenternas intressen med protektionism respektive frihandel vilket är vad som behandlas i nästa avsnitt. Författarna har heller inte eftersom boken skrevs på 1980-talet haft möjligheten att studera 1990-talet varför denna uppsats kan använda denna teori för att tolka 1990-talets avregleringar och även ge svar på författarnas tankar om avregleringars konsekvenser för självförsörjningen.

²⁰ Hedlund, Lundahl. s.17-18

²¹ Ibid. s.8-20

²² Ibid. s.8-20

Uppsatsen ämnar analysera de ekonomiska motiven bakom avregleringen men analyserar inte processen *hur* den politiskt kunde möjliggöras. Denna aspekt av 1900-talets jordbrukspolitik går att läsa i artikeln "Politikutbyte och idéernas betydelse" av Henrik Lindberg vilket behandlar idéskiftet i jordbruksdebatten som fick politiken att förändras. En utförligare diskussion om detta förs i uppsatsens diskussionsdel. (se sida 28)

²³ Hedlund, Lundahl. s.8

2. Teori

2.1 Beredskapsmålet, protektionism och frihandel

Teoretiska begrepp och antaganden hämtas i detta kapitel från *Beredskap eller protektionism?* I detta avseende utgår uppsatsen ifrån Hedlund och Lundahls antagande om den svenska jordbrukspolitikens historia samt dess utformning men även dess antaganden om relationen mellan jordbrukare och konsumenter och de tänkbara ekonomiska motiven bakom jordbrukets avreglering. Ett exempel på detta återfinns som sagt i antagandet om efterkrigstidens jordbrukspolitik som i huvudsak *protektionistisk* vilket innebär att det svenska jordbruket har skyddats av staten genom att hållas utanför utländsk konkurrens via tullar och subventioner på livsmedel.²⁴ Begreppet *gränsskydd* förekommer frekvent i sammanhanget vilket utgör en form av stöd till jordbruket.²⁵ Den jordbruksprotektionistiska politiken kan sägas ha motiverats genom statens ambition att uppfylla beredskapsmålet genom tre delmål – *produktionsmålet, inkomstmålet och effektivitetsmålet*.²⁶ Innebörden av dessa mål är viktiga för att förstå vilka riktlinjer den svenska jordbrukspolitikerna har förhållit sig till under efterkrigstiden, vilket behövs för att även förstå motiven bakom avregleringen. Med produktionsmålet menar Hedlund och Lundahl att detta [...] ”avser tryggandet av en god livsmedelsberedskap och utgör en av grundvalarna inte bara för jordbrukspolitikerna, utan även för den svenska säkerhetspolitiken sedd i ett större sammanhang.”²⁷ Produktionsmålet innebar som tidigare nämnt statliga subventioner för att hålla jordbruket vid liv och den främsta anledningen till detta var att trygga självförsörjningen i händelse av handelsblockad.²⁸ De svenska jordbrukarnas löner har under efterkrigstiden inte kunnat ligga på samma nivå som andra sektorer varför inkomstmålet syftade till att jordbrukarna skulle ”garanteras en standardutveckling som motsvarar vad de skulle fått vid sysselsättning inom andra näringsgrenar, [...]”²⁹ Med effektivitetsmålet menas ”den försörjning med jordbruksprodukter som krävs för att produktionsmålet skall åstadkommas till lägsta möjliga reala kostnad

²⁴ Hedlund, Lundahl.

²⁵ Hedlund, Lundahl. s.150-152

En avreglering av subventioner till jordbruket betraktas därför som *frihandel*. I uppsatsen har dock ingen exakt gräns för var protektionism slutar och frihandel tar vid gjorts; vissa former av stöd har kvarstått om än i betydligt mindre grad. Den avgränsning som har gjorts utgår ifrån den ändå tydliga integreringen av det svenska jordbruket på den europeiska och internationella marknaden. Uppsatsen kommer inte i kvantitativ detalj gå in på jordbruksstödet nivåer före och efter 1990-talet utan presenterar mer översiktligt ovan nämnd integrering. En vidare diskussion om detta förs i metodavsnittet. (se sida 15-16)

²⁶ Hedlund, Lundahl. s.8

²⁷ Ibid. s.151.

Med gränsskydd menas en samling importavgifter och/eller importrestriktioner t.ex. kvantitativa begränsningar och importmonopol.

för konsumenterna och samhället.”²⁹ Vad beredskapsmålet som helhet medfört kan sammanfattningsvis uttryckas i att de tre olika delmålen sedan 1947 har fått olika prioritet dock med produktions-och inkomstmålet ständigt överordnat effektivitetmålet.²⁹ De olika målen kan sägas gynna antingen producenter eller konsumenter och därför kan ett skifte från jordbrukspolitikens sida att gynna antingen de ena eller andra intressena visa på hur jordbruket har antagit en riktning mot antingen protektionism eller frihandel. Hur fungerar detta samband? Härnäst behöver detta förtydligas för att kunna besvara uppsatsens första frågeställning vilket utvecklas vidare i nästa avsnitt där relationen mellan målen och deras konsekvenser för jordbrukspolitiken presenteras.

2.2 Producent-och konsumentintressen som ekonomiska motiv bakom förändring från protektionism till frihandel

Ett antagande framfört av Hedlund och Lundahl är som sagt synen på svenskt jordbruk som protektionistiskt.³² Den svenska jordbrukspolitiken gick fr.o.m. 1947 ut på att med subventioner garantera en produktionsnivå inom jordbruket och godtagbara lönenivåer för lantbrukarna (produktionsmålet och inkomstmålet) samtidigt som detta inte får tillåtas att bli för kostsamt för samhället och konsumenterna (effektivitetmålet).³³ Häri ser vi början på en konflikt vilket Hedlund och Lundahl placerar mellan producent-och konsumentintressena. Med detta menas att jordbrukare (producenter) i regel strävar efter en inkomstutveckling i nivå med löneutvecklingen för resten av ekonomin medan konsumenterna i sin tur strävar efter de bästa möjliga jordbruksprodukterna till lägsta möjliga pris.³⁴ Politikerna har förhållit sig olika till dessa intressen och favoriserat antingen den ena eller den andra parten; i Sveriges fall har som sagt producenternas intressen i jordbrukspolitiken konsekvent legat framför konsumenternas sedan 1940-talet.³⁴ Jordbrukspolitiken har sedan denna period genom skattemedel styrts av ett extensivt gränsstöd bestående av tullar och avgifter där svenska jordbrukare i princip inte har behövt konkurrera till världsmarknadspriser vilket har skett till priset av dyrare livsmedel för konsumenterna.³⁵ Gränsskyddet till svenska bönder har upprätthållits p.g.a. att deras konkurrensmässigt svagare verksamhet skulle behöva skäras ned om den anpassades till den internationella marknaden.³⁵

²⁸ Hedlund, Lundahl. s.17

²⁹ Ibid. s.10

³² Ibid. s.11-12

³³ Ibid. s.8

Sammanlagt har producenterna gynnats av att behålla en hög grad av subventioner till jordbruket med inkomstutjämnings- och tullavgifter på utländska varor vilket garanterar deras fortlevnad. Konsumenterna däremot gynnas bättre av färre subventioner för jordbruket eftersom detta leder till sänkta livsmedelspriser.³⁷ Detta leder oss vidare in på hur det teoretiska begreppet ska användas i uppsatsen: Vad som menas med just ekonomiska motiv ses utefter producent- och konsumentteorin som tudelad mellan producenternas respektive konsumenternas intressen. 1990-talets avregleringar ska i uppsatsen förklaras som ett skifte från producenternas till konsumenternas intressen inom jordbrukspolitiken. Detta av anledningen att det föreligger ett samband mellan vems intressen som prioriteras och huruvida jordbruket rör sig mot protektionism eller frihandel. Detta är ett samband som kan beskrivas som följande:

När konsumenternas intressen prioriteras framför producenternas ges naturligt effektivitetsmålet större prioritet framför produktions- och inkomstmålet. Innebörden av detta blir därför att subventioner (gränsskydd, tullar osv.) tas bort vilket sett leder till frihandel. Däremot när producenternas intressen prioriteras framför konsumenternas intressen inom beredskapspolitiken medför detta ett större fokus på produktions- och inkomstmålet vilket betyder fler subventioner till jordbruket, och i längden protektionism. Det faktum att 1990-talet medförde frihandel inom jordbruket jämfört med tidigare kan av denna anledning förklaras som att ett skifte från producenternas till konsumenternas intressen har ägt rum. Hur starkt detta samband är kan dock ifrågasättas. Huruvida t.ex. subventioner per definition leder till protektionism eller avregleringar till frihandel behöver inte vara självklart. Andra förbisedda faktorer kan förstås även påverka detta samband i olika grad. En utveckling till antingen protektionism eller frihandel ämnar dock i uppsatsen förklaras mycket översiktligt som att ett skifte i ekonomiska motiv (alltså antingen producenternas eller konsumenternas intressen): Det tänktas orsakssambandet kan sammanfattas så här:

Producentintressen → Produktions- och inkomstmålet → Subventioner → Protektionism

Konsumentintressen → Effektivitetsmålet → Avregleringar → Frihandel

³⁴ Hedlund, Lundahl. s.11

³⁵ Ibid. s.10

³⁷ Ibid. s.10-11

2.3 Självförsörjningsgraden – ett mått på importberoende

Självförsörjningsgraden som begrepp utgör en central del av undersökningen i uppsatsen vilket presenteras i detta avsnitt. Självförsörjningsgraden kan traditionellt sett sägas användas för att räkna ut hur importberoende ett land är, begreppet är dock mer komplicerat än så.³⁸ För att räkna ut självförsörjningsgraden krävs att ett flertal olika faktorer analyseras. En definition av begreppet självförsörjningsgrad har hämtats från Jordbruksverket. Denna används i uppsatsen p.g.a. att Jordbruksverket som källa i detta avseende har en hög trovärdighet. I en vidare mening skulle man egentligen kunna tala om begreppet *svensk marknadsandel* istället för *självförsörjningsgrad* av den anledningen att självförsörjningsgraden inte är enbart beroende av import- och exportbalansen utan behöver även importerade insatsvaror som bekämpningsmedel, foder, drivmedel, maskiner och reservdelar för att fungera mer effektivt.³⁹ Just innebörden av svensk marknadsandel visar hur stor del av den totala förbrukningen som produceras i Sverige.⁴⁰ För att först räkna ut den totala förbrukningen exklusive den svenska andelen kommer inledningsvis produktionen att adderas med importen vars värde sedan subtraheras med exporten (**produktion + import - export**). För att sedan slutligen få fram den svenska andelen av förbrukningen divideras sedan produktionen med den totala förbrukningen (**produktionen ÷ totala förbrukningen**) där resultatet av denna uträkning ger oss en *självförsörjningsgrad* vilket antingen över- eller understiger 100 procent.⁴¹ Om självförsörjningsgraden överstiger 100 procent visar detta på att det inte skulle föreligga ett importberoende av någon grad, om däremot handelsbalansen understiger 100 procent visar det på att den resterande delen av förbrukningen utgörs av import. Detta ger sammanfattningsvis ett mätbart svar på hur stor del av den svenska marknadsandelen, eller **självförsörjningsgraden** som förändras över tid.⁴² I uppsatsen antas härvid att

³⁸ Jordbruksverket. *Hur stor del av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?* 2016, s.1-8 <http://www.jordbruksverket.se/download/18.344a802915510ff27b670513/1464959196125/kortanalys+svensk+marknadsandel.pdf>

³⁹ Jordbruksverket. *Hur stor del av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?* 2016, s.1-8 <http://www.jordbruksverket.se/download/18.344a802915510ff27b670513/1464959196125/kortanalys+svensk+marknadsandel.pdf>

Man kan i detta avseende hellre tyckas använda begreppet svensk markandandel istället för självförsörjningsgrad. I förtydligande syfte nämns det att begreppet självförsörjningsgrad om än bredare i innebörd avgränsas till vad som svensk marknadsandel antyder. I viss bemärkelse är båda begreppen i denna uppsats synonyma varför de förekommer parallellt med varandra i uppsatsen.

⁴⁰ Jordbruksverket. *Marknadsrapport nötkött*. 2016, s. 1-36 <http://www.jordbruksverket.se/download/18.798f6d8e153b8fd9951b523c/1459233212492/Marknadsrapport+n%C3%B6tk%C3%B6tt+2016-03-16.pdf>

Ett exempel på denna uträkning förekommer i denna artikel ifrån Jordbruksverket där den svenska andelen av nötköttproduktionen används.

självförsörjningsgraden för utvalda livsmedel kommer att uppvisa en **negativ trend** från en högre självförsörjningsgrad före 1990-talet till en lägre grad efter 1990-talet.

3. Metod

3.1 Litteratur – analys av konflikten mellan producent-och konsumentintressen

I detta avsnitt presenteras undersökningens metod och avgränsningar. För att ge svar på den första frågeställningen görs även en kronologisk genomgång över jordbrukspolitiken mellan 1947-1995. Inledningsvis presenteras dock en kortare historisk redogörelse av varför den svenska jordbrukspolitiken växte fram under 1940-talet (perioden 1914-1946). Detta placerar ämnet i en bredare historisk kontext vilket gör det lättare att förstå orsakerna till varför det svenska jordbruket har präglats av en omfattande protektionism sedan efterkrigstiden.⁴³ De orsaker som härvid presenteras är de båda världskrigens påverkan på den svenska självförsörjningen och 1930-talets växande regleringspolitik inom jordbruket. Ur detta förklaras varför jordbrukspolitiken utformades gjordes och fortsättningsvis ges en vidare förklaring av vad producent-och konsumentintressena innebär. Jordbrukspolitikens mål uppdelades i tre beståndsdelar: *produktionsmålet, inkomstmålet och effektivitetsmålet*. En beskrivning av dessa avses sedan ge ett samband mellan dessa mål och protektionism respektive frihandel. Detta kan även beskrivas som följande: Produktionsmålet och inkomstmålet innebär ökade subventioner till jordbruket och i och med det en protektionistisk jordbrukspolitik vilket gynnar producentintressena. Effektivitetsmålet å andra sidan går som sagt ut på att begränsa de kostnader som gränsskyddet innebär för samhället och konsumenterna, som leder till frihandel vilket därmed gynnar konsumenternas intressen. Informationen om beredskapsmålet liksom producent-och konsumentintressena används ifrån *Beredskap eller protektionism?* Häri presenteras därför kopplingen mellan beredskapsmålet, producent-och konsumentintressena och frihandel/protektionism för att kunna besvara uppsatsens fråga hur man kan förklara förändringen från protektionism till frihandel utifrån teorin om producent-och konsumentintressena.

⁴¹ Jordbruksverket. *Marknadsrapport nötkött*. 2016, s. 1-36

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.798f6d8e153b8fd9951b523c/1459233212492/Marknadsrapport+n%C3%B6tk%C3%B6tt+2016-03-16.pdf>

⁴² Jordbruksverket. *Hur stor del av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?* 2016, s.1-8
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.344a802915510ff27b670513/1464959196125/kortanalys+svensk+marknadsandel.pdf>

⁴³ Hedlund, Lundahl. s.150-151

Utifrån artiklar ifrån Jordbruksverket och *Jordbruket i välfärdssamhället* presenteras i och med detta de avregleringar som genomfördes med Jordbrukspolitiskt beslut 1990 och EU-inträdet 1995. Artikeln ”Jordbrukarstödens utveckling – Sveriges första femton år som medlem i EU” beskriver både jordbruksstödens utveckling i och med Jordbrukspolitiskt beslut 1990 liksom efter EU-inträdet 1995.⁴⁴ ”Den svenska avregleringen 1990” från SLI används även i detta avseende.⁴⁵ Jordbruksverkets statistikrapport ”Svenskt jordbruk under 10 år i EU” används också.⁴⁶ Dessa artiklar beskriver översiktligt hur det tidigare jordbruksstödet avvecklades under 1990-talet och hur jordbruket under denna period tvingades konkurrera fritt på samma villkor som både det övriga näringslivet liksom den europeiska marknaden. Anledningen till valet av dessa artiklar ligger i att de kommer ifrån trovärdiga källor och belägger det faktum att 1990-talet upplevde en omfattande avreglering av jordbruket.

3.2 Statistik – en mätning av självförsörjningsgraden

Undersökningens metod går tillväga genom en kvantitativ kartläggning av svenska produktions- och import/export-nivåer mellan år 1960-2007 i syfte utläsa en utveckling av självförsörjningsgraden. Import-och export liksom produktionsnivåer av livsmedelsvarorna utgör en avgränsad och mätbar uppskattning av den svenska produktionens andel av den totala förbrukningen. Självförsörjningsgraden blir här viktig i sammanhanget: Om den understiger 100 % indikerar detta ett läge då den inhemska produktionen står för mindre än hela den inhemska förbrukningen och resterande del av importen. En självförsörjningsgrad som ligger på eller överstiger 100 % visar likaså på att livsmedlen förses helt eller till och med mer än så ifrån den inhemska produktionen. Detta ger oss sammanlagt en bild av nivån på importberoendet. Mätningen ifråga har inledningsvis gått till så att det är den svenska marknadsandelen för de vegetabiliska produkterna och därefter de animaliska som har beräknats. De livsmedel som har mätts utgör som sagt vete, ägg, oljeväxter, fläskkött samt nötkött. Själva framställningen av tabellerna (se bilagor) har inspirerats ifrån en rapport av Jordbruksverket vilket analyserar den svenska marknadsandelen för nötkött.⁴⁷ I rapporten har en tabell framtagits över nötköttets marknadsandel vilket ställer upp produktionen, importen, exporten, förbrukningen liksom den inhemska producerade andelen av förbrukningen. Den

⁴⁷ Jordbruksverket. *Marknadsrapport nötkött*. 2016, s. 1-36

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.798f6d8e153b8fd9951b523c/1459233212492/Marknadsrapport+n%C3%B6tk%C3%B6tt+2016-03-16.pdf>

⁴⁸ Statistiska centralbyrån. *Statistikdatabasen*.

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396

svenska andelen av förbrukningen likställs här med självförsörjningsgraden. I Jordbruksverkets tabell anges förbrukning kg/capita liksom den totala befolkningmängden vilket dock har undantagits då de inte är nödvändiga för att räkna ut självförsörjningsgraden. För att nämna ett exempel på hur uträkningen ifråga gått till kan uträkningen av självförsörjningsgraden av vete användas som exempel. Till att börja med har en tabell över produktionen, importen, exporten liksom förbrukningen hämtats ifrån SCB:s statistikdatabas.⁴⁸ För att räkna ut självförsörjningsgraden för ett specifikt år exempelvis 1960 har produktionen av vete för detta årtal på 823 610 ton adderats med importen på 95 132 ton vilket sammanlagt ger 918 742 ton. Denna siffra subtraheras sedan med exporten på 124 355 ton vilket ger 794 387 ton som den totala förbrukningen. Självförsörjningsgraden har slutligen framtagits genom att produktionen på 823 610 ton har dividerats med den totala förbrukningen på 794 387 ton vilket ger siffran 1,0367. För att få fram procentandelen av självförsörjningsgraden multipliceras detta med 100 vilket ger siffran 103,67 som sedan avrundas till 103,7 vilket också är slutresultatet. På detta sätt har samtliga resultat för de undersökta livsmedlen tagits fram. För att presentera detta på ett mer översiktligt sätt omvandlas även resultaten från tabell- till diagramform i vilket x-axeln representerar årtal och y-axeln självförsörjningsgraden som graderas på en skala från 0 till 200 vilket lär ge en god överblick över resultatet. Medelvärde av självförsörjningsgraden mellan mindre perioder (1960-1989 och 1990-2007) räknas även ut för att översiktligt kunna redovisa resultatet och skillnader i självförsörjningsgraden över tid.

Grundantagandet är att uppskattningen av den svenska markandelen för livsmedlen visar på en **sjunkande trend** i självförsörjningsgraden efter det svenska jordbrukets avreglering både efter 1990-års livsmedelspolitiska beslut och efter Sveriges EU-inträde 1995.

4. Från protektionism till frihandel – ekonomiska motiv bakom förändring

4.1 Beredskapsmålet – jordbruksprotektionismens framväxt och utformning

Beredskapsmålet från 1947 kan i mångt och mycket ses som en produkt av tidigare historiska skeenden vars erfarenheter skulle sätta standarden för den svenska jordbrukspolitiken i över 40 år.⁴⁹ Här går det att iaktta första och andra världskriget liksom 1930-talets regleringspolitik som formade av efterkrigstidens jordbrukspolitik. Första världskriget kan sägas för politikernas del ha utgjort något av en väckaklocka då livsmedelsberedskapen inte var speciellt god under denna period vilket också fick allvarliga konsekvenser.⁵⁰ Nödåret 1917 utgör ett exempel på detta med en dålig beredskapspolitik kombinerat med strängare

avspärningar och även missväxt.⁵¹ Man kan konstatera att det inte fanns någon planering för en långvarig avspärning varför man fick improvisera fram en beredskapspolitik vartefter.⁵¹ Exempelvis fanns inga beredskapslager, en stor export av kött och fläsk existerade samtidigt som man var beroende av import av brödsäd liksom en underskattning av tiden som det skulle ta innan fredliga förhållanden återigen skulle råda igen.⁵¹ Dessutom fanns det tekniska svårigheter i att lagra större mängder livsmedel under en längre tid.⁵¹ Sammanfattningsvis innebar första världskriget i sin helhet att det blev tydligt vilka brister som fanns i den svenska beredskapspolitiken.⁵¹ Under 1930-talet ägde ”regleringarnas framväxt” rum, mot bakgrund av att det svenska jordbruket då stod inför problem att avsätta sin produktion på en allt för begränsad inhemsk marknad vilket gjorde exporten på den internationella marknaden viktig.⁵² De egna produktionskostnaderna visade sig vara alltför höga för att detta skulle kunna genomföras, varför en regleringspolitik kom till, dels i syfte att förhindra utländsk konkurrens på den svenska marknaden, dels för att – med hjälp av exportsubventioner - möjliggöra för svenska producenter att sälja på den internationella marknaden.⁵³ Andra världskriget kan fortsättningsvis sägas utgöra ytterligare en viktig faktor bakom varför 1947 års beredskapspolitik grundades. Krigsåren uppvisade en bättre beredskap än tidigare men visade liksom under det första världskriget på folkförsörjningens sårbarhet. En av de viktigaste faktorerna bakom detta kan beskrivas utifrån de erfarenheter av bristfälliga försörjningsmöjligheter, speciellt under vintern 1942-43 då kalorikonsumtionen per person gick ner till vad som ansågs var ett minimibehov. Författarna avslutar med att påpeka hur ”Vintern 1942-43 skulle komma att bli riktmärke för flera jordbruksutredningar.”⁵⁴

4.2 Sambandet mellan de ekonomiska motiven, beredskapsmålet och förändringen från protektionism till frihandel under 1990-talet

Hur kan man beskriva sambandet mellan de ekonomiska motiven och förändringen från protektionism till frihandel? Denna fråga iakttas inledningsvis utifrån vad producent-och konsumentintressena innebär och sedan hur detta relaterar till beredskapsmålet olik delmål.

⁴⁹ Hedlund, Lundahl. s.8

⁵⁰ Ibid. s.37-40

⁵¹ Ibid. s.43-52

⁵² Ibid. s.52, 76-77

⁵³ Ibid. s.99

⁵⁴ Hedlund, Lundahl. s.99

⁵⁵ Ibid. s.8

⁵⁶ Ibid. s.10, 16-17

⁵⁷ Ibid. s.8

⁵⁸ Ibid. s.10

Konsekvenserna av dessa delmål mot antingen protektionism eller frihandel presenteras sedan och 1990-talets avregleringar att tolkas utifrån detta. Vad kan innebörden av producentintressena respektive konsumentintressena sägas vara och kan detta sättas i samband med beredskapsmålet? Hedlund och Lundahl nämner om detta att jordbrukare naturligt stävar efter en inkomstutveckling i paritet med resten av ekonomin liksom konsumenterna strävar efter att köpa bästa möjliga jordbruksprodukter till lägsta möjliga pris.⁵⁵ Vad hjälper jordbrukarnas intressen respektive konsumenternas intressen i detta avseende? Svaret på denna fråga finner vi i beredskapsmålets olika delmål och hur dessa mål naturligt antingen gynnar den enas eller den andras intressen vilket behandlas härnäst.

Det jordbrukspolitiska riksdagsbeslutet av år 1947 är i detta sammanhang viktigt p.g.a. de tre delmålen som det sammanfattades i. Produktionsmålet kan här sägas utgöra en central roll i efterkrigstidens jordbrukspolitik vars innebörd sades medföra en god livsmedelsberedskap. En viktig anledning till förekomsten av detta mål ligger just i aspekten för den svenska beredskapspolitiken, att säkerställa en god inrikes livsmedelsproduktion i händelse av en avspärrningssituation.⁵⁶ Detta mål upprätthölls genom gränsskydd för jordbruket som på detta vis har skyddats från internationell konkurrens.⁵⁷ Inkomstmålet handlade om att de som är verksamma inom jordbruksnäringen skulle garanteras en löneutveckling i paritet med andra yrkesgrupper.⁵⁸ Genom att uppfylla detta mål har även en avreglering av jordbruket gjorts omöjlig eftersom dess storlek annars skulle få reduceras i konkurrensen med internationella marknaden.⁵⁹

På detta sätt kan alltså både produktionsmålet och inkomstmålet sägas leda till en protektionistisk jordbrukspolitik med ett gränsskyddat jordbruk. Utan detta gränsskydd skulle den svenska jordbruksverksamheten behöva krympas om den var tvungen att konkurrera fritt på den internationella marknaden.⁵⁹ Att jordbrukspolitiken prioriterade produktions- och inkomstmålet framför effektivitetsmålet innebär att producentintressena, nämligen jordbrukarnas inkomstintressen därmed skulle gynnas.

Hedlund och Lundahl nämner en mätning ifrån SNS konjunkturråds rapport för 1981-82 där skyddsgraden för det svenska jordbruket mättes. Det uppskattades att konsumenternas priser

⁵⁹ Hedlund, Lundahl. s.10-15

⁶⁰ Jordbruksverket. *Jordbrukarstödens utveckling*. 2011, s.1-36.

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_42.pdf

Jordbruksverket. *Svenskt jordbruk under 10 år i EU*. 2005.

http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik.%20fakta/Annan%20statistik/Statistikrapport/20055/20055_kommentarer.htm

skulle kunna ha sänkts med i genomsnitt 12 procent om världsmarknadens prisnivå tillämpats.⁵⁹ Vad innebar detta för konsumenternas intressen? Det gränsskydd som sätts upp blockerar egentligen denna utveckling vilket kan sägas leda in på effektivitetsmålet vars innebörd är att försörjningen med jordbruksprodukter skall åstadkommas till lägsta möjliga kostnader för konsumenterna och samhället.⁵⁹ Att prioritera detta mål framför produktions- och inkomstmålet skulle innebära en minskning av de kostnader som en protektionistisk jordbrukspolitik innebär, nämligen via en avreglering och integrering av det svenska jordbruket på en större marknad vilket då gynnar konsumenternas intressen till motsats mot producenternas. Denna fråga leder in på 1990-talets utveckling av jordbrukspolitiken. Hur kan 1990-talets förändring från protektionism till frihandel förklaras utifrån de ekonomiska motiven, med andra ord utifrån producenternas respektive konsumenternas intressen?

1990-talet medförde flera omfattande förändringar inom den svenska jordbrukspolitiken som i korthet betydde en borttagande av diverse marknadsregleringar och delvis gränsskyddet i och med en integrering på både världsmarknaden och senare i en gemensam europeisk marknad.⁵⁹ En ny livsmedelspolitik kom igång till en följd av jordbrukspolitiskt beslut 1990 där Flygare och Isacson nämner att ”Den nya politiken på livsmedelsområdet innebar ett uppbrott från ett system som med vissa modifikationer hade gällt under ett drygt halvsekel”⁶⁰ I ”Den svenska avregleringen 1990” går det även att läsa att ”I Sverige var jordbruket avreglerat efter reformen 1990”.⁶¹ Jordbruket bestämdes även att det härifrån skulle ”verka under samma villkor som övrigt näringsliv”⁶². En viss form av bidrag kvarstod dock fortfarande för att under en övergångsperiod medge anpassning till ett mer marknadsinriktat system.⁶³ Det kunde ske exempelvis via kompensationer för vissa produkter, men en central del av det tidigare stödet, nämligen kompensationen för överskottsproduktionen försvann.⁶⁴ En viktig konsekvens av jordbrukspolitiskt beslut var enligt ”Jordbruksstödens utveckling” att ”konsumenternas val skulle styra produktionen och jordbruket skulle endast ersättas för efterfrågade varor och tjänster”.⁶⁵ Fortsättningsvis innebar Sveriges inträde i EU 1995 ännu en omfattande konsekvens för de svenska jordbruket som nu konkurrerade fritt inom den europeiska marknaden.⁶⁶ Ändrade pris och marknadsförhållanden blev därmed ett faktum för det svenska jordbruket.⁶⁷ Sverige kan även i och med detta sägas ha inträtt i EU:s gemensamma jordbrukspolitik med vissa former av stöd (exempelvis inkomststöd eller kopplade direktstöd). Den centrala förändringen för det svenska jordbruket, som för första gången bröt med 1940-talets protektionistiska jordbrukspolitik kan dock sägas ha kommit med det jordbrukspolitiska beslutet 1990 och i och med EU-inträdet 1995 som integrerade det

på en större marknad. Förändringen från protektionism till frihandel bör sammanfattningsvis förklaras som att perioden ser ett skifte i ekonomiska motiv från producenternas till konsumenternas intressen med följande konsekvenser. Med konsekvenser menas i detta sammanhang att effektivitetsmålet under 1990-talet prioriteras istället för produktions- och inkomstmålet i jordbrukspolitiken vilket leder till avregleringar och därmed frihandel.⁸⁰

4.4 Slutsatser – förändringen kan ses som ett skifte i ekonomiska motiv

I detta kapitel har vi sett hur beredskapspolitiken under efterkrigstiden kom till med utgångspunkt i teorin om producent- och konsumentintressena och utefter vilka delmål jordbrukspolitiken fungerade. Det ligger till grund för att förklara 1990-talets förändring från protektionism till frihandel. Nedan presenteras frågan om hur man kan förklara förändringen från protektionism till frihandel. Vilka historiska orsaker låg bakom förändringen av efterkrigstidens jordbrukspolitik? Sammantaget kan man se framväxten av efterkrigstidens jordbrukspolitik som en produkt av de erfarenheter som de båda världskrigen innebar och av regleringarna som togs fram som svar på jordbrukets kris under 1930-talet. Anledningen till detta finner vi i hur dessa händelser exponerade en svag beredskapsförmåga som fanns sett till livsmedelsförsörjningen. 1947: års jordbrukspolitiska produktionsmål kom därför till i syftet att behålla en viss produktionsnivå inom jordbruket för att undvika ett större importberoende vid händelse av en långvarig handelsblockad. Det motiverade protektionism. Det gjorde även inkomstmålet

Fortsättningsvis, hur kan man förklara förändringen från protektionism till frihandel utefter teorin om producent- och konsumentintressena? Utifrån data som har analyserats kan vi se de ekonomiska motiven som tvådelade mellan å ena sidan producenternas och å andra sidan konsumenternas intressen. Teorin om producent- och konsumentintressen har kunnat förklara den historiska utveckling som undersökts eftersom det ena av dessa intressen pekade mot en utveckling mot protektionism (subventioner) och den andra mot frihandel (avreglering).

⁷³ Flygare, Isacson. s.254

⁷⁴ SLI. Den svenska avregleringen 1990. 2005, s.1-38 http://www.agrifood.se/Files/SLI_skrift_20051.pdf

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Jordbruksverket. *Jordbrukarstödens utveckling*. 2011, s.1-36.

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_42.pdf

⁷⁷ SLI. Den svenska avregleringen 1990. 2005, s.1-38 http://www.agrifood.se/Files/SLI_skrift_20051.pdf

⁷⁸ Jordbruksverket. *Jordbrukarstödens utveckling*. 2011, s.1-36.

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_42.pdf

⁷⁹ Flygare, Isacson. s.255

⁸⁰ Jordbruksverket. *Svenskt jordbruk under 10 år i EU*. 2005.

http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik.%20fakta/Annan%20statistik/Statistikrapport/20055/20055_kommentarer.htm

Fr.o.m. 1990-talet och framåt betyder jordbrukspolitiskt beslut och EU-inträdet en utveckling mot avreglering av tidigare subventioner till jordbruket (t.ex. gränsskydd, tullar) som har varit mer eller mindre dominerande sedan 1947 års jordbrukspolitik togs i bruk.

Sammanfattningsvis bör man alltså att iaktta övergången från protektionism till frihandel som ett resultat av att konsumentintressena har prioriterats framför producentintressena i jordbrukspolitiken.

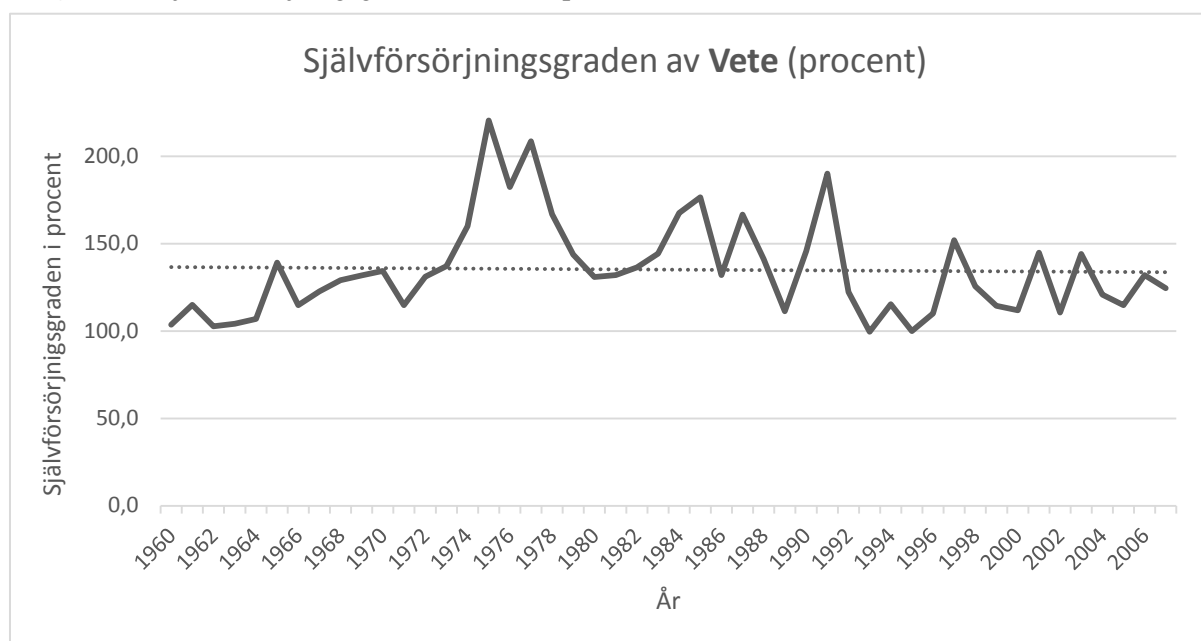
5. Från självförsörjning till importberoende – självförsörjningsgraden åren 1960-2007

5.1 Självförsörjningsgraden av livsmedel – 1960-2007

Här presenteras statistiken för livsmedlen räknat i självförsörjningsgraden. Uppsatsens andra fråga lyder hur den svenska livsmedelsforskningen påverkades räknat i självförsörjningsgraden och för att svara på detta kommer en analys av de trender diagrammen uppvisar att genomföras vilket påvisar hur 1990-talets avregleringar påverkade självförsörjningsgraden för redovisade livsmedel. Ett antagande i uppsatsen är att det går att se en sjunkande trend av självförsörjningsgraden av de livsmedel som undersöks- Nedan följer resultatet av denna undersökning.

5.1.1 Vete, ägg och oljeväxter

Diagram 1: Självförsörjningsgraden av Vete i procent och år

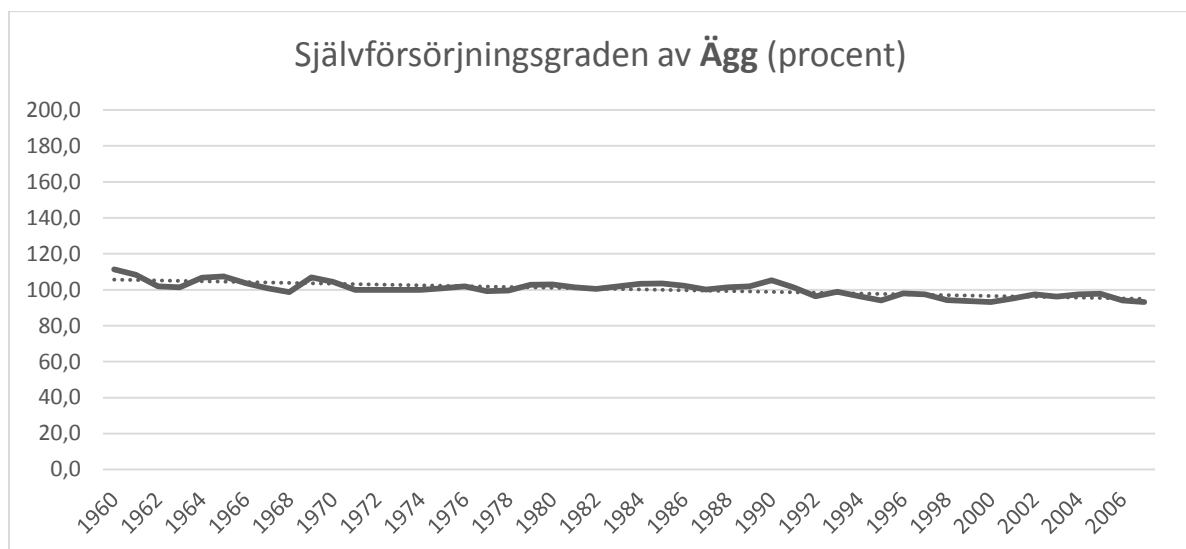

Källa: SCB:s statistikdatabas

[http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START JO JO1901 JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396](http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901_JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396)

Angående ovanstående diagram över självförsörjningsgraden av vete under perioden 1960-2007 går det följaktligen att iaktta hur denna följer en till stor del varierande grad under hela mätperioden. Det går att se hur utvecklingen av självförsörjningsgraden följer både större upp- och nedgångar, noterbart utgör 1970-talet där en kraftig uppgång från en nivå på ca 115 till 220 % kan ses mellan 1971-1975 dock följt av en nedgång under 1980-talet. Noterbart är självförsörjningsgraden för år 1989 till 1991 vilket stiger från ca 110 till 190 %. En liknande nedgång dock ses mellan åren 1991 och 1993. Medelvärdet av självförsörjningsgraden under perioden 1960-1989 är 140 % medan densamma är på ca 125 % under perioden 1990-2007, alltså en differens på 15 %. Av denna anledning skulle man därför kunna iaktta en generell nedgång av självförsörjningsgraden av vete före respektive efter 1990-talet. Nämnvärt dock att ta i beaktning är att medelvärdet av självförsörjningsgraden mellan 1960-1970 på ca 120 % är ungefär densamma som under perioden 1990-2007 med ett medelvärde på ca 125 %. Det bör poängteras att det (med undantag a 1992 och 1995) finns ett nettoöverskott av vete: självförsörjningsgraden sjunker aldrig under 100 %.

Diagram 2: Självförsörjningsgraden av Ägg i procent och år

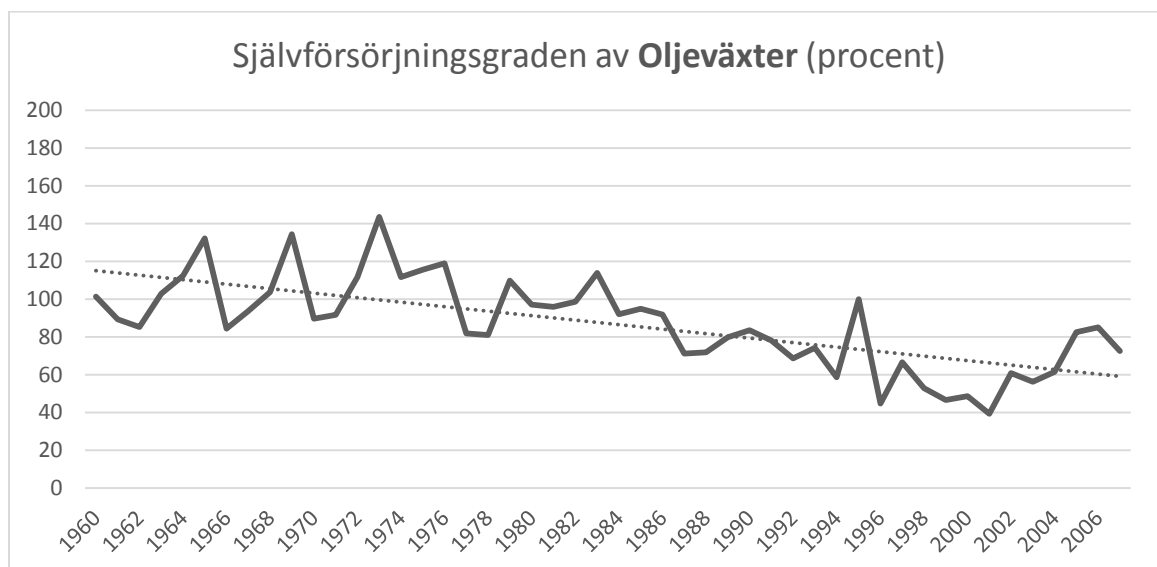
Källa: SCB:s statistikdatabas

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901_JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396 *Självförsörjningsgraden för ägg 1971-74 har anpassats till standardvärdet 100 eftersom produktionsstatistiken för ägg saknas under denna period som därmed skapade en onormal statistisk anomali.

I mätningen av självförsörjningsgraden av ägg under perioden 1960-2007 går det inte att iaktta några större förändringar. Självförsörjningsgraden av ägg kan under hela mätperioden sägas ligga mer eller mindre konstant på en nivå nära 100 %. I detta avseende går det dock att

iaktta en mindre skillnad i självförsörjningsgraden av ägg under perioden 1960-1989 vilket ligger på 103 % jämfört med 97 % perioden 1990-2007, alltså en differens på 6 %.

Diagram 3: Självförsörjningsgraden av **Oljevaxter** (raps och rybs) i procent och år

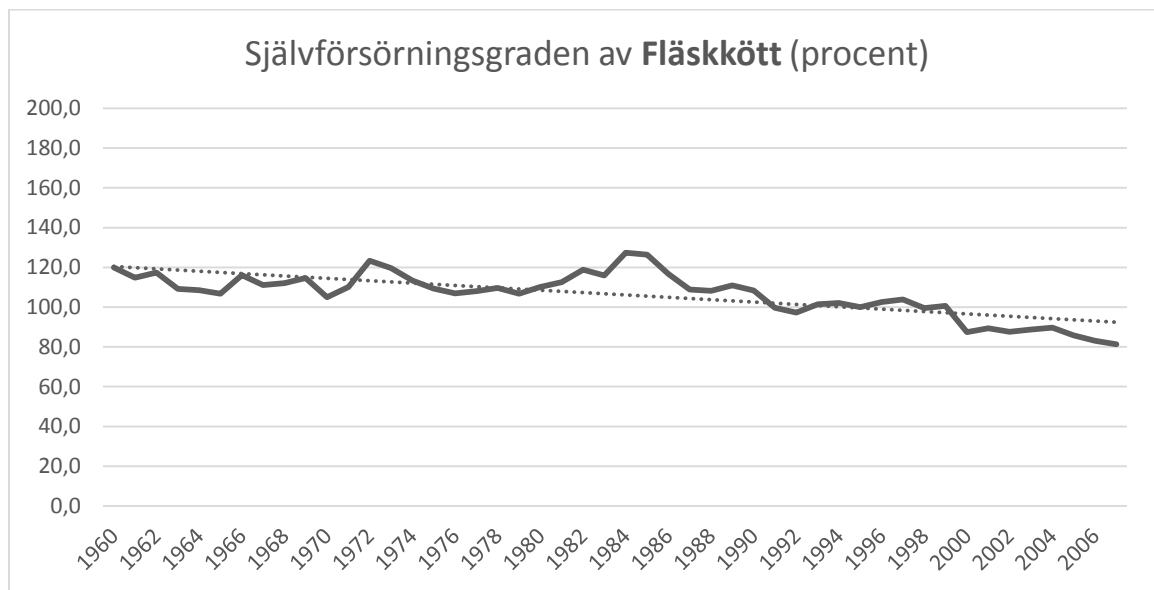
Källa: SCB:s statistikdatabas

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901_JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396

Självförsörjningsgraden av oljevaxter växlar under mätperioden 1960-2007 med ett flertal större upp- och nedgångar. Perioden 1960-1983 ser den högsta nivån av självförsörjning, dock med påtagliga toppar och dalar. En gradvist sjunkande trend kan dock iakttagas fr.o.m. år 1983 med en självförsörjningsgrad på 113 % till 39 % år 2001 då denna nivå befinner sig som lägst. Påtagligt här är också även att en ökning av självförsörjningsgraden med ca 30 % sker mellan 2001 och 2007. Självförsörjningsgraden mellan perioden 1960-1989 uppvisar dock ett medelvärde på 100 % medan perioden 1990-2007 uppvisar ett betydligt lägre medelvärde på 65 %, en differens på 35 %.

5.1.2 Fläsk-och nötkött

Diagram 4: Självförsörjningsgraden av fläskkött i procent och år

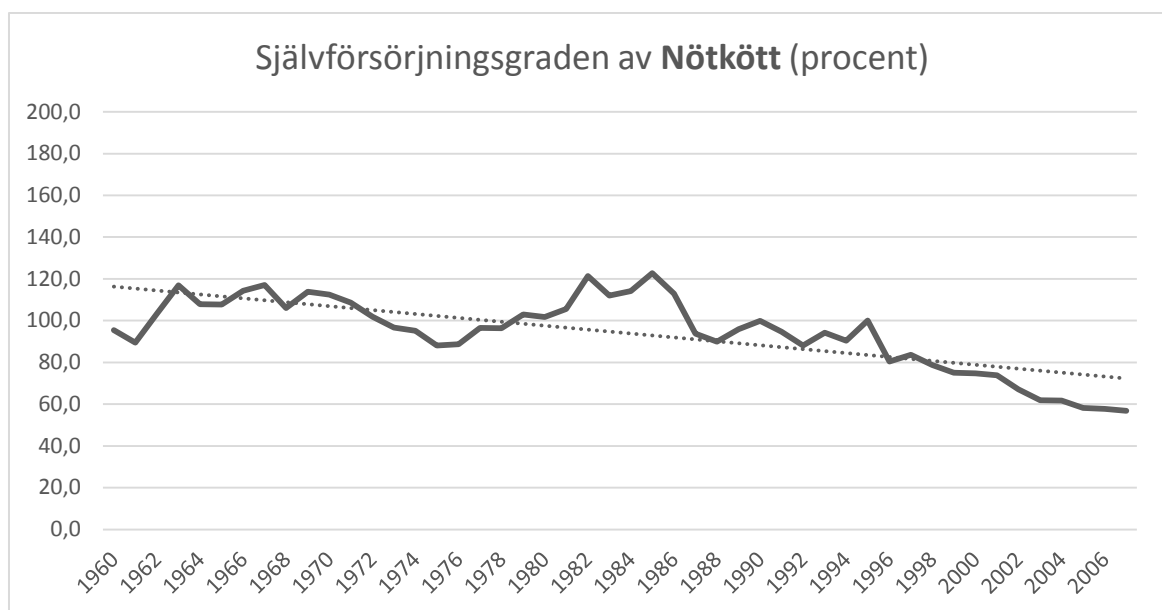

Källa: SCB:s statistikdatabas

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901_JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396

Självförsörjningsgraden av fläskkött under perioden 1960-2007 uppvisar inte en lika häftig veckling som t.ex. vete eller oljeväxterna. Graden av självförsörjning håller sig konsekvent på en nivå mellan ca 80-120 %. Noterbart är toppnoteringen år 1984 på 127 % vilket sedan sjunker gradvist till 81 % som är den lägsta nivån för år 2007. Totalt sett uppvisar självförsörjningen av fläskkött en sjunkande trend från 113 % perioden 1960-1989 till 95 % perioden 1990-2007, en differens på 18 %.

Diagram 5: Självförsörjningsgraden av nötkött

Källa: SCB:s statistikdatabas

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901_JO1901J/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396

Självförsörjningsgraden av nötkött följer liksom statistiken för fläskkött en noterbart sjunkande trend ifrån mitten av 1980-talet från 122 % år 1985 till 57 % år 2007. Speciellt treårsperioden 1985 till 1988 ser en drastisk nedgång av självförsörjningsgraden från 122 till 90 %. Denna siffra går även att iakttä att den sjunker från 113 % år 1969 till 88 % år 1975. Sammanlagt utgör medelvärdet av självförsörjningsgraden av nötkött under perioden 1960-1989 en nivå på 104 % och 78 % perioden 1990-2007, en differens på 26 %.

5.2 Slutsatser – en sjunkande utveckling av självförsörjningsgraden

Uppsatsen andra fråga behandlar hur den svenska livsmedelsproduktionen påverkades av 1990-alet avregleringar sett till självförsörjningsgraden. Denna fråga kan sammanfattningsvis beskrivas som att den svenska självförsörjningen av livsmedel uppvisar en negativ trend under perioden 1990-2007 jämfört med perioden 1960-1989. Det går tydligt att se hur självförsörjningsgraden för samtliga undersökta livsmedel uppvisar en sjunkande trend, dock i mer eller mindre grad. Det kan även tilläggas att det förekommer ett flertal större nedgångar av självförsörjningsgraden före 1990-talet vilka alltså inte kan tillskrivas 1990-talets avregleringar. Medelvärdet av den nedåtgående trenden sett till självförsörjningsgraden perioden 1960-1989 jämfört med 1990-2007 uppvisar dock följande resultat:

Vete – från 140 till 125 %

Ägg – från 103 till 97 %

Oljevaxter – från 100 till 65 %

Nötkött – från 104 till 78 %

Fläskkött – från 113 till 95 %

6. Diskussion – de ekonomiska motiven bakom avregleringen och dess konsekvenser

6.1 Jordbrukspolitiken – ett skifte i ekonomiska motiv

Den inledande frågan uppsatsen har ämnat besvara är hur man kan förklara förändringen från protektionism till frihandel utifrån teorin om producent-och konsumentintressena. Enligt genomförd undersökning kan man därför sammanfatta uppsatsens resultat som att förändringen från protektionism till frihandel kan ses som ett skifte i ekonomiska motiv, från producenternas till konsumenternas intressen. Denna uppsas ämnade bl.a. utvidga Hedlund och Lundahls *Beredskap eller protektionism?* över 1990-talet. Författarna har av logiska skäl inte kunnat analysera denna tidsperiod men flera farhågor och förundringar framförs ändå om framtiden. Hur skulle en hypotetisk avreglering påverka självförsörjningen i framtiden? Denna fråga har kunnat ges svar på i viss mening eftersom självförsörjningsgraden faktiskt uppvisar en negativ trend under denna period. Likaså uppvisar självförsörjningsgraden en generell nedgång för samtliga livsmedel.

Hur väl uppfylldes syftet? I detta avseende föreligger det flera synpunkter värda att ta upp. Syftet med uppsatsen var bl.a. att analysera de ekonomiska motiven bakom förändringen från protektionism till frihandel vilket även till största delen har uppfyllts. En kritisk fråga man skulle kunna ställa är hur starkt sambandet mellan de ekonomiska motiven och övergången från protektionism till frihandel egentligen är. I tillbakablick skulle härvid flera synpunkter kunna framföras, exempelvis hur starkt sambandet mellan producent-och konsumentintressena och förändringen från protektionism till frihandel är. Uppsatsen har heller inte undersökt i kvantitativ detalj jordbruksstödet nivåer före och efter 1990-talet. Gränsen för protektionism eller frihandel skulle även kunna anses vara något otydlig vilket i så fall skulle försvåra en tydlighet i undersökningens avgränsning. Likaså skulle den historiska bakgrunden till beredskapsmålets framväxt troligtvis kunna ifrågasättas då denna i realiteten inte har bidragit med att besvara frågorna. Dess värde ligger i hur den bäddar in uppsatsens undersökning i en historiskt djupare kontext.

6.2 Självförsörjningsgraden – en sjunkande utveckling över tid

Den andra frågan denna uppsats har ämnat besvara är: Vilka konsekvenser 1990-talets avregleringar hade för den svenska livsmedelsförsörjningen sett till självförsörjningsgraden? Inledningsvis visar den undersökning som gjorts att självförsörjningsgraden mycket riktigt uppvisar en negativ trend för samtliga livsmedel i jämförelse med perioden 1960-1989 och 1990-2007, dock med vissa anomalier. Konsekvenserna för den svenska livsmedelsförsörjningen sett till självförsörjningsgraden kan med andra ord sägas vara negativ. Syftet har i uppsatsen varit att analysera konsekvenserna för den svenska livsmedelsförsörjningen sett till självförsörjningsgraden.

Hur skulle man möjligtvis kunna utvidga och/eller nyansera den undersökning som har genomförts? Vilka brister finns? En mindre bristfällighet kan pekas ut i det statistiska materialet då ett glapp i SCB:s export-och importstatistik fanns vilket uteslöt året 1995. Detta bör dock berömmas som inte av allt för stor betydelse för det slutgiltiga resultatet. Ur en vidare synpunkt skulle flera av de större upp-och nedgångar i självförsörjningsgraden under perioden 1960-1989 samt 1990-2007 kunna analyseras vidare. Dessa kan givetvis ha försvagat uppsatsens undersökning av avregleringens konsekvenser för självförsörjningen då ett betydande antal andra upp-och nedgångar finns som inte behöver vara en direkt följd av 1990-talets avregleringar utan snarare andra okända faktorer. Vilka orsaker kan egentligen finnas bakom dessa? Ett exempel på detta kan ses i statistiken för oljeväxter där en betydlig uppgång i självförsörjningsgraden kan synas efter 2001. Denna förändring skulle exempelvis kunna ha kommit fram som en konsekvens av förändrade jordbruksregleringar inom EU som kan ha påverkat konkurrenssituationen för de svenska jordbrukarna. En svaghet kan ligga i att andra potentiella orsakssammanhang inte riktigt har uppmärksammats. Vidare skulle förstås den statistiska undersökningen av självförsörjningsgraden kunna visa en något missvisande bild av självförsörjningen p.g.a. av den mängd andra samverkande faktorer (t.ex. importen av insatsvaror eller infrastrukturen) som spelar roll i detta hänseende. Detta har dock inte undersökts p.g.a. som tidigare nämnt den avgränsning som har gjorts.

6.3 Avlutande diskussion

Man kan avslutningsvis sammanfatta uppsatsen som en analys av efterkrigstidens jordbrukspolitik och dess effekter för självförsörjningsgraden. Syftet har varit att just analysera 1990-talets förändring från protektionism till frihandel och dess konsekvenser vilket kan sägas ha uppfyllts.

Uppsatsen har analyserat förändringen från protektionism till frihandel men har samtidigt inte gått djupare in på det politiska spelet bakom denna utveckling. Hur såg egentligen den politiska processen ut? Denna aspekt av ämnet är mycket intressant och här bör man se till det politiska spelet som fördes i den svenska jordbruksdebatten under efterkrigstiden. I detta avseende kan därför artikeln ”Politikbyte och idéernas betydelse: Reformeringen av den svenska jordbrukspolitiken” skriven av Henrik Lindberg vara värd att nämnas. I denna artikel analyserar författaren den turbulenta jordbruksdebatten som tog fart under 1980-talet och den svenska jordbrukspolitiken som upplevde ett flertal reformer under 1980-talet och speciellt under 1990-talet. Lindberg går in närmare på hur reformeringsprocessen kunde göras möjlig av ekonomer som effektivt omformulerade jordbruksdebatten genom att introducera perspektivet om *public choice* i debatten. En s.k. ”järntriangel” visade sig finnas mellan bönder och deras intresseorganisationer tillsammans med byråkrater och politiker; det nya perspektivet som ekonomer tillförde till jordbruksdebatten exponerade även hur den dåvarande politiken var ineffektiv och gynnade diverse särintressen. *Makten över maten* och även *Beredskap eller protektionism?* är två framstående verk som var centrala i framförandet av detta nya perspektiv i debatten. *Makten över maten* har inte används i denna uppsats men detta verk utgjorde även ett inflytelserikt inslag i politiken under 1980-talet. Att även medta *Makten över maten* jämte *Beredskap eller protektionism?* skulle därför kunnat ha bidragit med ytterligare en intressant ingång till ämnet jordbrukspolitik. Fortsättningsvis; Hur skulle självförsörjningen klara sig i dagsläget? Hur har utvecklingen sett ut efter 2007 och vilka prognoser kan göras om framtidens självförsörjning? I en framåtblickade kontext kan man angående detta läsa ATL:s artikel ”Sveriges självförsörjningsgrad är lika med 0” vilket även som hastigast har nämnts tidigare i uppsatsen. I artikeln målas här en dyster framtidsbild upp för den svenska självförsörjningen som bör anses ännu mer otillräcklig än vad som tidigare har antagits. Anledningen till detta är att livsmedelsförsörjningen är beroende av ett flertal samverkande faktorer där exempelvis Therese Frisell, sakkunnig på Livsmedelsverket i artikeln tolkar den svenska självförsörjningsgraden som ”lika med noll” vilket onekligen skvallrar om att livsmedelsförsörjningen kan befinna sig i en illavarslande situation. Ytterligare forskning skulle här t.ex. kunna ta hänsyn till flera faktorer än livsmedelsproduktionen, analysera förekomsten av de ej förklarade upp- och nedgångarna i självförsörjningsgraden som finns. Detta skulle kunna göras genom att exempelvis titta mer djupare på de politiska reformer och lagändringar eller utvidga den undersökta tidsperioden för att analysera självförsörjningsgrad i större utsträckning.

7. Referenser

Litteratur:

Andersson, Fredrik CA. 2005. Den svenska avregleringen 1990 – lärdomar för frikoppling av jordbruksstöd, *SLI-skrift 2005:1*, s.1-38 http://www.agrifood.se/Files/SLI_skrift_20051.pdf, (hämtad 2017-01-06).

Bergström, Magnus. Sveriges självförsörjningsgrad är 0, <http://www.atl.nu/lantbruk/sveriges-sjalvforsorjningsgrad-ar-0/>, (hämtad 2016-12-16).

Bolin, Olof, Meyerson, Per-Martin & Ståhl, Ingemar (1985) *Makten över maten – än en gång!* Stockholm

Flygare, Isacson (2003), *Jordbruket i välfärdssamhället*, Natur och Kultur/LT:s förlag

Hedlund, Lundahl (1985), *Beredskap eller protektionism?*, Liber förlag, Stockholm

Jacobson, Tomas. Jordbrukarstödens utveckling: Sveriges femton första år som medlem i EU, *Rapport 2011:42*, s.1-36

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_42.pdf, (hämtad 2016-12-09).

Lindberg, Henrik, Politikutbyte och idéernas betydelse – reformeringen av den svenska jordbrukspolitiken, *128:1 • 2008*, s.1-27, http://www.historisktidskrift.se/fulltext/2008-1/pdf/HT_2008-1_029-54_Lindberg.pdf, (hämtad 2016-12-09).

Källor:

Statistikdatabasen. Allmän jordbruksstatistik, SCB

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_JO_JO1901/?rxid=f9b9f92a-5f5f-4fa0-a3c4-7beb59b98396, (hämtad 2016-12-07).

Svenskt jordbruk under 10 år i EU, *Statistikrapport 2005:5*, s.1

http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Annan%20statistik/Statistikrapport/20055/20055_kommentarer.htm, (hämtad 2017-01-12).

Öberg, Åsa Lannhard. Utvecklingen fram till 2016, *Marknadsrapport nötkött*, s.1-39

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.798f6d8e153b8fd9951b523c/1459233212492/Marknadsrapport+n%C3%B6tk%C3%B6tt+2016-03-16.pdf>, Jordbruksverket, (hämtad 2016-12-12).

Öberg, Åsa L., Eklöf, P., Johansson, K., Törnquist, M. Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?, *På tal om jordbruk och fiske – fördjupning om aktuella frågor 2016-06-03*,

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.344a802915510ff27b670513/1464959196125/kortanalys+svensk+marknadsandel.pdf>, (hämtad 2016-12-10).

8. Bilagor

Tabell 1: Statistik för Vete

Årtal	Produktion (ton)	Import (ton)	Export (ton)	Total förbrukning (ton)	Självförsörjningsgraden (procent)
1960	823 610	95 132	124 355	794 387	103,7
1961	812 160	109 450	215 252	706 358	115,0
1962	871 690	122 747	145 779	848 658	102,7
1963	675 280	199 044	226 459	647 865	104,2
1964	1 033 560	151 414	218 158	966 816	106,9
1965	1 007 840	64 900	348 873	723 867	139,2
1966	559 040	83 229	155 597	486 672	114,9
1967	1 097 470	41 097	243 944	894 623	122,7
1968	1 028 590	57 671	289 573	796 688	129,1
1969	889 890	46 996	262 591	674 295	132,0
1970	934 160	40 443	279 863	694 740	134,5
1971	966 010	22 793	147 226	841 577	114,8
1972	1 116 940	21 637	287 078	851 499	131,2
1973	1 296 670	18 582	370 867	944 385	137,3
1974	1 772 250	6 689	672 514	1 106 425	160,2
1975	1 437 720	12 689	798 767	651 642	220,6
1976	1 744 120	12 724	801 126	955 718	182,5
1977	1 504 630	9 667	793 389	720 908	208,7
1978	1 275 060	12 488	523 256	764 292	166,8
1979	1 018 070	35 100	345 289	707 881	143,8
1980	1 179 440	44 767	323 798	900 409	131,0
1981	1 053 910	64 575	320 209	798 276	132,0
1982	1 473 080	45 544	439 619	1 079 005	136,5
1983	1 701 240	37 736	560 443	1 178 533	144,4
1984	1 755 050	49 739	757 658	1 047 131	167,6
1985	1 322 320	51 994	625 818	748 496	176,7
1986	1 710 390	50 343	466 547	1 294 186	132,2
1987	1 539 620	74 775	691 284	923 111	166,8
1988	1 280 440	69 995	443 667	906 768	141,2
1989	1 730 440	49 027	226 494	1 552 973	111,4
1990	2 216 820	50 172	747 685	1 519 307	145,9
1991	1 463 680	46 296	740 280	769 696	190,2
1992	1 389 950	50 808	304 582	1 136 176	122,3
1993	1 725 990	57 497	52 163	1 731 324	99,7
1994	1 329 260	47 929	226 086	1 151 103	115,5
1995	1 535 730			1 535 730	100,0
1996	2 006 290	58100	241 700	1 822 690	110,1
1997	2 032 290	33200	729 900	1 335 590	152,2
1998	2 223 340	76100	529 400	1 770 040	125,6

1999	1 639 610	110100	317 800	1 431 910	114,5
2000	2 372 000	82400	333 700	2 120 700	111,8
2001	2 317 530	94400	813 000	1 598 930	144,9
2002	2 088 030	177600	378 100	1 887 530	110,6
2003	2 256 150	56300	746 900	1 565 550	144,1
2004	2 412 300	38500	456 400	1 994 400	121,0
2005	2 246 800	54900	344 600	1 957 100	114,8
2006	1 967 400	77800	556 100	1 489 100	132,1
2007	2 255 700	60700	506 200	1 810 200	124,6

Källa: SCB:s statistikdatabas

Tabell 2: Statistik för Ägg

Årtal	Produktion (ton)	Import (ton)	Export (ton)	Total förbrukning (ton)	Självförsörjningsgraden (procent)
1960	93 000	244	9 760	83 484	111,4
1961	92 000	2689	9 760	84 929	108,3
1962	92 000	2689	4 434	90 255	101,9
1963	95 000	2906	4 259	93 647	101,4
1964	98 000	1507	7 609	91 898	106,6
1965	97 000	1430	8 191	90 239	107,5
1966	95000	1950	5 384	91 566	103,8
1967	95 000	2806	3 584	94 222	100,8
1968	99 000	3758	2 460	100 298	98,7
1969	97 000	1053	7 238	90 815	106,8
1970	99 000	746	4 885	94 861	104,4
1971	0	4060	666	3 394	0,0
1972	0	1144	2 167	-1 023	0,0
1973	0	180	2 593	-2 413	0,0
1974	0	1	2 693	-2 692	0,0
1975	109000	724	1 580	108 144	100,8
1976	105000	115	2 063	103 052	101,9
1977	107000	1542	639	107 903	99,2
1978	111000	1173	638	111 535	99,5
1979	115000	0	3 186	111 814	102,8
1980	113000	20	3 371	109 649	103,1
1981	114000	617	2 114	112 503	101,3
1982	115000	901	1 412	114 489	100,4
1983	118000	159	2 392	115 767	101,9
1984	109000	480	3 928	105 552	103,3
1985	126000	997	5 262	121 735	103,5
1986	123000	753	3 561	120 192	102,3
1987	123000	2576	2 615	122 961	100,0
1988	124000	2736	4 419	122 317	101,4

1989	126000	1918	4 176	123 742	101,8
1990	122000	579	6 668	115 911	105,3
1991	107000	3801	5 162	105 639	101,3
1992	111000	5932	1 714	115 218	96,3
1993	107000	4255	2 959	108 296	98,8
1994	103000	5622	1 835	106 787	96,5
1995	105000	7655	952	111 703	94,0
1996	110000	5 400	3200	112 200	98,0
1997	107000	6 100	3300	109 800	97,4
1998	106000	9 100	2600	112 500	94,2
1999	104000	8 700	1700	111 000	93,7
2000	100000	9 400	2000	107 400	93,1
2001	98 000	6500	1500	103 000	95,1
2002	94 000	4000	1600	96 400	97,5
2003	93 000	5000	1300	96 700	96,2
2004	104 000	5000	2300	106 700	97,5
2005	102 000	4100	1900	104 200	97,9
2006	99 000	7000	700	105 300	94,0
2007	95 000	7600	600	102 000	93,1

Källa: SCB:s statistikdatabas

Tabell 5: Statistik för **Oljevaxter**

Årtal	Produktion (ton)	Import (ton)	Export (ton)	Total förbrukning (ton)	Självförsörjningsgraden (procent)
1960	61760	24312	25079	60993	101,3
1961	111930	20807	7368	125369	89,3
1962	131450	38190	15470	154170	85,3
1963	92990	28258	30759	90489	102,8
1964	163200	30646	48672	145174	112,4
1965	195060	26006	73470	147596	132,2
1966	85620	33393	17485	101528	84,3
1967	221360	36673	21694	236339	93,7
1968	236750	49512	57853	228409	103,7
1969	187510	54007	101969	139548	134,4
1970	173200	73652	53540	193312	89,6
1971	228640	80775	59891	249524	91,6
1972	295250	73788	104512	264526	111,6
1973	305180	68628	161312	212496	143,6
1974	316470	89995	123041	283424	111,7
1975	294260	78220	117799	254681	115,5
1976	251170	88388	128523	211035	119,0
1977	240810	96896	43589	294117	81,9
1978	295130	97862	28427	364565	81,0

1979	267710	105646	129622	243734	109,8
1980	290980	99821	91212	299589	97,1
1981	287570	95657	83093	300134	95,8
1982	332610	92957	88005	337562	98,5
1983	335930	99949	140979	294900	113,9
1984	343940	88646	58552	374034	92,0
1985	334120	103770	85504	352386	94,8
1986	336620	99770	70010	366380	91,9
1987	267010	113697	5456	375251	71,2
1988	264140	112915	9049	368006	71,8
1989	375570	122323	27108	470785	79,8
1990	380090	136284	61040	455334	83,5
1991	259780	134905	61697	332988	78,0
1992	255870	123507	6434	372943	68,6
1993	317720	124584	13685	428619	74,1
1994	195000	141104	3640	332464	58,7
1995	196100			196100	100,0
1996	132900	176800	12000	297700	44,6
1997	119900	63500	3200	180200	66,5
1998	123500	117800	7300	234000	52,8
1999	162100	189900	3900	348100	46,6
2000	121500	131700	3000	250200	48,6
2001	106000	166600	2500	270100	39,2
2002	159200	104500	1500	262200	60,7
2003	129500	102500	1400	230600	56,2
2004	227500	143000	300	370200	61,5
2005	198200	44400	2600	240000	82,6
2006	220400	58100	19500	259000	85,1
2007	222400	94400	10000	306800	72,5

Källa: SCB:s statistikdatabas

Tabell 3: Statistik för **Fläskkött**

Årtal	Produktion (ton)	Import (ton)	Export (ton)	Total förbrukning (ton)	Självförsörjningsgraden (procent)
1960	213 550	1386	37 000	177 936	120,0
1961	211 066	4013	31 188	183 891	114,8
1962	220 069	4133	36 651	187 551	117,3
1963	204 069	5732	22 882	186 919	109,2
1964	218 066	8655	25 851	200 870	108,6
1965	223 076	11917	25 919	209 074	106,7
1966	227 069	8553	40 082	195 540	116,1
1967	234 039	10647	33 929	210 757	111,0

1968	244 002	15202	41 634	217 570	112,1
1969	239 013	14872	45 455	208 430	114,7
1970	236 008	17791	28 952	224 847	105,0
1971	256 031	18174	41 812	232 393	110,2
1972	276 002	19127	71 445	223 684	123,4
1973	263 075	13056	56 177	219 954	119,6
1974	276 097	17911	50 507	243 501	113,4
1975	282 072	13404	37 334	258 142	109,3
1976	293 069	10579	29 689	273 959	107,0
1977	303 057	7784	30 445	280 396	108,1
1978	306 076	5172	32 294	278 954	109,7
1979	313 065	6644	26 680	293 029	106,8
1980	317 037	5346	34 361	288 022	110,1
1981	320 054	5138	40 883	284 309	112,6
1982	325 002	4870	56 541	273 331	118,9
1983	318 032	9003	52 731	274 304	115,9
1984	322 082	5798	75 088	252 792	127,4
1985	331 068	5953	75 255	261 766	126,5
1986	309 045	6942	51 380	264 607	116,8
1987	287 083	13182	36 689	263 576	108,9
1988	299 039	15089	37 626	276 502	108,2
1989	306 006	15338	45 501	275 843	110,9
1990	289 015	16281	38 798	266 498	108,4
1991	266 023	20666	19 806	266 883	99,7
1992	276 018	23112	15 569	283 561	97,3
1993	289 049	14602	18 737	284 914	101,5
1994	305 092	15342	21 562	298 872	102,1
1995	308 081			308 081	100,0
1996	318 092	29 100	37300	309 892	102,6
1997	329 035	33 100	45500	316 635	103,9
1998	330 041	41 100	39700	331 441	99,6
1999	325 043	45 500	47800	322 743	100,7
2000	276 098	59 600	20200	315 498	87,5
2001	275 087	53700	21000	307 787	89,4
2002	283 081	62600	22800	322 881	87,7
2003	287 053	66900	30500	323 453	88,7
2004	294 005	69900	35900	328 005	89,6
2005	275 001	81000	35600	320 401	85,8
2006	264 004	86700	32800	317 904	83,0
2007	264 009	98800	38300	324 509	81,4

Källa: SCB:s statistikdatabas

Tabell 4: Statistisk för **Nötkött**

Årtal	Produktion (ton)	Import (ton)	Export (ton)	Total förbrukning (ton)	Självförsörjningsgraden (procent)
1960	103 630	5259	366	108 523	95,5
1961	105 042	12606	322	117 326	89,5
1962	131 005	3970	8 271	126 704	103,4
1963	140 064	3476	23 814	119 726	117,0
1964	136 009	5551	15 549	126 011	107,9
1965	132 000	7943	17 348	122 595	107,7
1966	151 000	4686	23 499	132 187	114,2
1967	144 055	6239	27 317	122 977	117,1
1968	137 001	9769	17 484	129 286	106,0
1969	146 046	10728	28 491	128 283	113,8
1970	144 021	10476	26 383	128 114	112,4
1971	127 031	8452	18 619	116 864	108,7
1972	112 025	9454	11 586	109 893	101,9
1973	113 047	7909	4 036	116 920	96,7
1974	128 079	10287	3 844	134 522	95,2
1975	128 044	18122	683	145 483	88,0
1976	134 031	19631	2 489	151 173	88,7
1977	135 054	13799	8 963	139 890	96,5
1978	135 034	11304	6 132	140 206	96,3
1979	140 022	15252	19 185	136 089	102,9
1980	145 065	11050	13 570	142 545	101,8
1981	146 052	4624	12 411	138 265	105,6
1982	150 054	6311	32 777	123 588	121,4
1983	150 052	7224	23 365	133 911	112,1
1984	143 062	5116	22 924	125 254	114,2
1985	144 092	6988	33 660	117 420	122,7
1986	135 087	7611	23 064	119 634	112,9
1987	126 069	15628	7 236	134 461	93,8
1988	121 004	18516	5 012	134 508	90,0
1989	131 044	12863	7 269	136 638	95,9
1990	138 004	11997	11 948	138 053	100,0
1991	132 000	18319	10 881	139 438	94,7
1992	125 045	24301	7 386	141 960	88,1
1993	136 066	19536	11 286	144 316	94,3
1994	136 072	22496	8 076	150 492	90,4
1995	140 009			140 009	100,0
1996	133 078	40 300	8000	165 378	80,5
1997	144 071	38 200	9900	172 371	83,6
1998	139 024	45 400	7900	176 524	78,8
1999	139 075	53 400	7200	185 275	75,1

2000	145 043	55 700	6600	194 143	74,7
2001	139 012	55200	6 100	188 112	73,9
2002	142 003	78000	8 100	211 903	67,0
2003	136 036	92500	8 700	219 836	61,9
2004	137 084	95300	10 500	221 884	61,8
2005	131 004	105800	11 900	224 904	58,2
2006	132 009	108700	11 900	228 809	57,7
2007	129 002	114300	16 000	227 302	56,8

Källa: *SCB:s statistikdatabas*